

Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi
Turkey Journal of Theological Studies
[Tiad-2017]

[Tiad], 2022, 6 (1): 468-494

Mudarib ile Yatırım Vekilinin Garanti Vermesi

Requirement Of The Guarantee Of The Mudarib And The Investment Wakeel

Zeynelabidin HAYAT

Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri Bölümü.

Assist. Prof., Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Theology, Department of Islamic Studies

zeynel.hayat@erzincan.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9073-6681

Mehmet GAYRETLİ

Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri Bölümü.

Assist. Prof., Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Theology, Department of Islamic Studies

mgayretli@erzincan.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3621-1398

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 29.04.2022
Kabul Tarihi / Accepted	: 26.06.2022
Yayın Tarihi / Published	: 30.06.2022
Yayın Sezonu	: Haziran
Pub Date Season	: June

Atıf/Cite as: Hayat, Zeynelabidin, Gayretli, Mehmet. " Mudarib ile Yatırım Vekilinin Garanti Vermesi. Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi. 6/1 (Haziran 2022): 468-494. <https://doi.org/10.32711/tiad.1111220>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by Turnitin.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Zeynelabidin HAYAT, Mehmet GAYRETLİ).

Yayıncı / Published by: Mustafa YİĞİTOĞLU

Mudarib ile Yatırım Vekilinin Garanti Vermesi

Öz:

Bu makale, emanet zilyetliğinin daman zilyetliğine dönüştüğü halleri, akdî şartlarda asıl kuralın serbestlik mi yasaklılık mı olduğunu, mudaribin veya yatırım vekilinin yatırım konusu sermayeyi tazminle sorumlu tutmanın meşruiyetini, mudaribi veya yatırım vekilini sermaye ile birlikte kârı da tazminle sorumlu tutmanın hükmünü, mudaribi veya yatırım vekilini, “belirlenen kârı sağlamayan işlemlerde yatırım yapmama” şartına muhalefet sebebiyle beklenen kârın altında kalan miktarı tazminle yükümlü tutmanın hükmünü, mudarib veya yatırım vekilini, çalıştığı kişilere kefil tutmanın hükmünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma neticesinde; Yasaklayıcı bir nas olmadığı sürece şartlarda aslolanın ibaha olduğu, teaddi ve taksir halleri dışında mudarib veya yatırım vekilini kâr veya sermayeyi tazminle yükümlü tutmanın caiz olmadığı, mudarib veya yatırım vekilinin akit esnasında değil akitten sonra gönüllü olarak kârı tazmin yükümlülüğünü üstlenmesinin olduğu, mudarib veya yatırım vekiline, belirli bir orandan daha az kâr getirecek işlemlerde yatırım yapmamayı şart koşmanın caiz olduğu ve mudarib veya yatırım vekilinin birlikte iş yaptıkları kişilere kefil olmalarını şart koşmanın caiz olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Mudarebe, Yatırım vekâleti, Daman, Maslahat.

Requirement of The Guarantee of The Mudarib and the Investment Wakeel

Abstract:

This article aims to study the cases in which the hand of trust turns into the hand of a guarantee, the principle of contractual conditions of permissibility or prohibition, The legality of the requirement to guarantee the invested capital or its profit on the mudarip and the investment wakeel, Ruling on requiring the mudarip and the investment wakeel to guarantee the completion of the missing expected profit when they violate the condition “not to invest in transactions that earn less than a certain profit” and Ruling on requiring the mudarip and the investment wakeel to guarantee the debt of those they deal with. The research reached The following results: the original ruling on the conditions is permissibility, It is not permissible to require to guarantee the profit or the investment capital on the mudarip and the investment wakeel in out cases of infringement and default, It is not permissible for them to donate the profit during the contract, it is permissible to stipulate on the mudarip and the investment wakeel to guarantee the completion of the missing expected profit when they violate the condition “not to invest in transactions that earn less than a certain profit” and It is not permissible for them to guarantee the people they deal with.

Keywords: Participation Banks, Mudarabah, Investment wakalah, Daman, Maslahat.

Giriş:

Katılım bankalarında yatırımın esasını mudarebe ve yatırım vekâleti akitleri oluşturmaktadır. Bir taraf malını katılım bankasına yatırdığında, bu yatırım işlemi ya mudarebe ile yapılmakta, dolayısıyla yatırımcı sermaye sahibi, banka da mudarib olmaktadır. Yahut bu yatırım işlemi, yatırım vekâleti yoluyla yapılmakta, bu durumda da yatırımcı müvekkil, banka da vekil olmaktadır. Bu işlemlerde temel ilke, ister mudarib ister yatırım vekili olarak olsun, katılım bankasının zilyetliğinin emanet zilyetliği olması, teaddi veya taksir olmadıkça tazminle sorumlu olmamasıdır. Şu kadar var ki, zaman geçtikçe ve banka işlemleri geliştikçe, mudaribin veya yatırım vekilinin maslahata ve ihtiyaca binaen tazminden sorumlu tutulmasının cevazı bağlamında bir tartışma ortaya çıkmıştır. Makalemiz ise endüktif analitik yöntem izleyerek bu konuyu inceleyip maslahat ve “el-harâc bi’-d-damân” ilkesini, mudarib ile yatırım vekilinin garanti vermesinin hükmünde ne kadar etkili olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Bazı çağdaş araştırmacıların, emanetçinin tazminle yükümlü tutulması konusunu ele alan çalışmaları bulunmakla birlikte, bir kısmı konuyu genel olarak incelemekte, bazıları ise mudarebe veya yatırım vekâletinden bahsederken konuya kısaca değinmektedir.¹ Bu çalışmalarda özel olarak mudaribin veya yatırım vekilinin tazminle yükümlü tutulması konusu ele alınmamaktadır. Bizim çalışmamızda diğerlerinden farklı olarak emanet zilyetliği, daman zilyetliği ve emanet zilyetliğinin tazmin durumları, mudarib ve yatırım vekilinin sorumluluğuyla ilgili temel ilkeler, akdî şartlar, mudarib ve yatırım vekilinin ana sermayeyi tazmininin şart koşulması, mudaribi ve yatırım vekilini kârı tazminle sorumlu tutmanın şartları, belirli bir kâr getirmesi beklenen muamelelerde yatırım şartına aykırı davrandığında mudaribin ve yatırım vekilinin tazmininin şart koşulması, mudaribe ve yatırım vekiline

¹ Bakınız: Mücahit Özdemir-Nazan Kapıcı, "Katılım Bankacılığında Kullanılan Yatırım Vekâleti Hesaplarının Fikhi ve İktisadi Tahlili", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22/42 (Aralık 2020): 343-372; Ahmet Numan Ünver, "Tazmin Yükümlülüğü Üstlenilmeyen Şeyden Kâr Elde Edilmesi", *Usul İslam Araştırmaları*, 37/37 (Mayıs 2022): 161-184; Mustafa Çakır, "Yatırım Vekâleti Uygulamalarında Kârın Tazmini Problemi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 19/1 (Haziran 2019): 23-44; Cemal Kalkan, *Mudârabe Sözleşmesinde Kâr*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, Doktora tezi); Temel Kacı, "İslam Hukukunda Kazancın Meşruiyetine Etki Eden Risk Faktörü (Katılım Bankacılığı Uygulamaları Örnekliğinde)", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, - / 44 (Haziran 2020): 139-152; Müsâid b. Abdullah b. Hamed el-Hakîl, *Ribhu mâ lem yuğmen*, (Riyad: Darü'l-Meyman, 1432); Nezih Hammâd, *Medâ Sıhhati Tadmîni Yedi'l-Emâneti bi'-Şarti fi'l-Fıkhi'l-İslâmî*, (Cidde: el-Benkü'l-İslâmî, 2. Baskı, 2000); Talâl b. Süleyman Dûserî, "el-Vekâle bi'l-İstismâr", *Buhûsu Nedveti'l-Bereke er-Râbi'a ve's-Selâsin li'l-İktisâdi'l-İslâmî*, (Manama: y.y.,2013); Adnan Abdullah Muhammed Uveyza, *Nazariyyetü'l-Muĥâtara fi'l-İktisâdi'l-İslâmî* (Herndon: el-Ma'hedü'l-Âlemî li'l-Fikri'l-İslâmî, 2010).

beraber iş yaptıkları kişilere kefil olmaları şartı koşulması gibi konular ele alınmıştır.

1. İslam Hukukunda Manevi Zilyetliğin Kısımları:

Manevi sorumluluk, İslam hukukunda iki kısma ayrılır: emanet zilyetliği, daman zilyetliği.

1.1. Emanet Zilyetliği:

Emanet zilyetliği, bir şeyi veya bir malı, sahibinin izniyle onun adına, mülk edinme kasdı olmadan, elinde tutmaktır. Bu sahiplenme, vekilde veya emanetçide olduğu gibi ya mal sahibinin bir maslahatı içindir ya da görme şartıyla malı satın alan (sevm-i şirâ) kişide olduğu gibi elinde tutanın bir maslahatı içindir yahut mudarebe veya ortaklıkta olduğu gibi her iki tarafın maslahatı içindir. Emanet zilyetliğinde esas ilke, emanetçinin haksız fiili ve taksiri gibi belirli durumlar dışında elinin altındaki malın helak olmasının veya kaybolmasının sonuçlarını üstlenmemesi, zararı tazmin etmemesidir.²

1.2. Daman Zilyetliği:

Daman zilyetliği, malikte olduğu gibi bir şeyi veya malı mülk edinmek amacıyla elinde tutan veya gâsıpta olduğu gibi malikin izni olmadan elinde tutan kişinin zilyetliğidir. Daman zilyetliğinde asıl, elinin altındaki malın, semavi bir afet sonucu olsa bile kayıp veya helak olmasının sonuçlarını üstlenmesi ve tazmin etmesidir. Kayıp veya helak olan mal misli ise tazmin mislini vermekle, kıyemî ise kıymetini vermekle olur.³

1.3. Emanet Zilyetliğinin Tazmin Durumları:

Emanet zilyetliği bazı durumlarda daman zilyetliğine dönüşür. Bunların bir kısmında görüş birliği varken bir kısmı ise tartışmalıdır.

² Muhammed b. Bahadır ez-Zerkeşî, *el-Mensûr fi'l-Kavâ'id*, thk. Teysir Fâik Ahmed Mahmud, (Kuveyt: Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, 2. Basım, 1405), 2/326; Ebu'l-Meâlî Burhanuddin b. Mâze, *el-Muhîtu'l-Burhânî fi'l-Fıkhî'n-Nu'mânî*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2004), 5/529; Muhammed 'İlîş, *Fethu'l-Aliyyi'l-Mâlik î Fetvâ alâ Mezhebi'l-İmâmî Mâlik* (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, trsz.), 2/324; İzüddîn b. Abdüsselam es-Sülemî, *el-Gâye fi İhtisari'n-Nihâye*, thk. İyâd Hâlid et-Tabbâ', (Beyrut: Dâru'n-Nevâdir, 1437/2016), 5/14; Mustafa b. Sa'd b. Abduh es-Suyûtî, *Metâlibu Üllî'n-Nühâ fi Şerhi Gâyeti'l-Müntehâ*, (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 2. Basım 1415/1994), 4/148; *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye*, madde: 768; İbrahim Fâdil ed-Debû, *Damânu'l-Menâfi'* (Beyrut: Dâru'l-Beyârik, 1997), 99; Nezih Hammâd, *Medâ Sihhati Tadmîni Yedi'l-Emâneti bi's-Şartı fi'l-Fıkhî'l-İslâmî*, (Cidde: el-Ma'hedü'l-İslâmî li'l-Buhûsi ve't-Tedrib, 2. Basım, 1420/2000), 14.

³ Şihâbüddin Ahmedb Muhammed el-Hüseynî el-Hamevî, *Gamzu 'Uyûni'l-Basâir fi Şerhi'l-Eşbâhi ve'n-Nezâir*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1405/1985), 4/6; Şihâbüddin el-Karâfî, *ez-Zehîra*, thk. Muhammed Hacî, (Beyrut: Dâru'l-Garb, 1994), 8/296; İmamü'l-Harameyn el-Cüveynî, *Nihâyetü'l-Matlab fi Dirâyeti'l-Mezheb*, thk. Abdülazîm Mahmud d-Dîb, (Cidde: Daru'l-Minhâc, 1428/2007), 7/278; Muvaffakuddîn İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Muğni fi Fıkhî'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1405), 6/88; Komisyon, "Yedü'l-Emâne ve Yedü'd-Damân", *el-Meôsû'ati'l-Fıkhîyye el-Küveytiyye*, (Mısır: Metâbî' Dâru's-Safve, 1404-1427), 28/258.

İttifak edilen sebepler, teaddi ve taksirdir. Teaddi, “kullanımda/tasarrufta şer’an veya örfen yetinilmesi gereken miktarı aşmaktır”. Bunun kuralı dinin veya örfün belirlediği sınıra muhalefet etmektir. Emanetçinin (emanet alan kişinin) emanet malı telef etmesi veya onu kullanması buna örnek olarak gösterilebilir. Taksir ise koruma ve muhafazada örfün gevşeklik olarak gördüğü, akıllı birinin malına yapmayacağı türden şeylerdir. Mesela emanetçinin emanet malı, benzerleri için uygulanan korumadan mahrum bırakması bir taksir örneğidir.⁴

Emanet zilyetliğinin daman zilyetliğine dönüşmesinde tartışmalı sebeplere gelince, gizleme, örf, gönüllü olmak ve itham zikredilebilir. Bunların detaylarına bakarsak şunları söyleyebiliriz:

Emanet sorumluluğunun, gizleme sebebiyle tazmin yükümlülüğü: Gizleme, emanetçinin yanındaki emanet malın durumunu, varisinin malın durumu hakkında bir şey bilmediğini bilmesine rağmen, beyan etmemesidir. Bu durumda emanetçi yanındaki emanetin durumunu, varisinin emanet hakkında bir şey bilmediğini bildiği halde gizlerse, tazmin eder. Hanefilerden “emanetçi, malın durumunu gizlemekle tazminle yükümlü olur” görüşü nakledilmiştir. Bu durumda tazmin sorumluluğu emanetçinin terekesinde borç olarak kalır. Diğer mezheplerde de -detaylarda farklılık olsa da- aynı anlama gelecek görüşler mevcuttur.⁵

Örf sebebiyle emanetçinin tazminle sorumlu tutulması: Bazı Hanefî ve Mâlikî fakihlerden, örfün, emanet sorumluluğunu tazmin sorumluluğuna dönüştürücü nitelikte olduğu anlamına gelen görüşler nakledilmiştir. Mesela bazı Mâlikîler, bekçiyi çalınan mal hakkında tazminle mükellef tutmakta, bunu bekçinin bu amaçla tutulması gerekçesine dayanmaktadırlar. İbn Nüceym’in, içinde camdan yapılmış malzeme olduğu halde şeker pişirme amacıyla mutfak

⁴ Esîrüddin b. Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr*, thk. Sıdkî Muhammed Cemil, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1420), 2/222; İbn Nüceym el-Hanefî, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik*, thk. Zekerîyya Umeyrât, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997), 8/50; el-Hattâb er-Ra'înî, *Mevâhibü'l-Celîl fi Şerhi Muhtasari Halîl*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 3. Basım, 1412/1992), 5/252; Ebu'l-Mehâsin er-Rûyânî, *Bahru'l-Mezheb*, thk. Tarık Fethî es-Seyyid, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2009), 6/399; Zeynüddin b. Receb el-Hanbelî, *Takrîru'l-Kavâid ve Tahrîru'l-Fevâid (Kavâidü İbni Receb)*, thk. Ebu Ubeyde Meşhur b. Hasen Âl-i Selmân, (el-Memleketü'l-Arabiyyetü's-Suûdiyye: Daru İbni Affân li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1419), 1/323; Komisyon, “Tefrît-et-Teaddî”, *el-Mevsûatü'l-Fikhiyye el-Küveytiyye*, 13/82, 28/222.

⁵ Şemsüddin es-Serahsî, *el-Mebsût*, thk. Halil Muhyiddin el-Meyyis, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1421/2000), 11/111; Cemalüddin el-İsnevî, *el-Mühimmât fi Şerhi'r-Ravda ve'r-Râfî*, thk. Ebu'l-Fadl ed-Dimyâtî, (Daru'l-Beydâ: Merkezü't-Türâsî's-Sekâfî el-Mağribî – Beyrut: Daru İbn Hazm, 2009), 6/391; Komisyon, “el-Mevtü 'an Techîl”, *el-Mevsûatü'l-Fikhiyye el-Küveytiyye*, 28/260.

kiralayan kişiyi, şayet böyle bir örf varsa, kırılan cam malzemenin tazminiyle sorumlu tutması, bunun başka bir örneği olarak görülebilmektedir.⁶

Emanetçinin kendi rızasıyla tazmin sorumluluğunu üstlenmesi: Malikilere göre, akit tamamlandıktan sonra emanetçinin tazmin sorumluluğunu üstlenmesi halinde, her ne kadar emanetçi de olsa, tazminden sorumlu olur.⁷ Bazı Malikiler ise, emanetçinin (eminin) kendi rızasıyla tazmin sorumluluğunu üstlenmesinin, ancak akit esnasında olursa geçerli olacağını söylemekte, daha sonra bunu üstlenmesini sahih görmemektedir.⁸

Töhmetsi sebebiyle emanetçinin tazmin sorumluluğu: Töhmetsiyle kastedilen, emanetçinin “kendi kusuru olmaksızın malın helak olduğu iddiasının” yalan olması ihtimalinin ve zannının güçlü olmasıdır. Ebu Hanife ve Ebu Yusuf, müşterek ecîrin, hainlik ihtimalinin güçlü olması halinde tazminden sorumlu olması gerektiği görüşündedir. Malikîler, pek çok meselede emanetçinin tazminle mükellef olmasında töhmetsi bir gerekçe olarak kabul etmektedir. Mesela üreticiyi, malın kendi dışındaki bir sebeple helak olduğuna dair bir delil sunmadıkça tazminden sorumlu tutmuşlardır. Hatta bazıları, rehin veya ödünç mal, takı ve mücevher gibi helakî kapalı olan bir mal ise, rehin alan ve ödünç alan kimselerin tazminle yükümlü olmasını esas ilke olarak kabul etmektedir. Bu durum, malın helak olması, kendi sebebiyle olmadığına dair delil bulunmaması halinde geçerlidir. Malikilerin bu gibi kimseleri tazminle yükümlü tutması, genel maslahat kabilinden olup söz konusu şahıslar genellikle töhmetsi altında olmasından dolayı insanların mallarını koruma amacı taşımaktadır.⁹

2. Mudarib ve Yatırım Vekilinin Sorumluluğu

2.1. Mudarib ve Yatırım Vekilinin Sorumluluğunda Temel İlke

Mudarebe, taraflardan birinin sermayesi, diğerinin emeği ile kurulan kâr ortaklığıdır.¹⁰ Sermayesi ile ortak olan tarafa rabbu'l-mal (sermaye sahibi) denir.

⁶ Zeynüddin İbn Nuceym, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, thk. Zekeriyya Umeyrât, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999), 85; el-Hasen b. Rehhâl el-Ma'dânî, *Keşfü'l-Kimâ' 'an Tadmîni's-Smâ'*, thk. Muhammed Ebu'l-Ecfân, (Tunus: ed-Dâru't-Tûnisîyye li'n-Neşr, 1986), 120.

⁷ İbn Rüşd el-Kurtubî el-Ced, *el-Beyân ve't-Tahsîl ve's-Şerh ve't-Tevcîh ve't-Ta'lîl fi'l-Mesâilî'l-Müstahrace*, (Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslâmî, 2. Basım, 1408/1988), 8/67.

⁸ Ahmed b. Yahya el-Venşerîsî, *İdâhu'l-Mesâlik ilâ Kavâidi'l-İmam Mâlik*, thk. Ahmed Ebû Tâhir el-Hattâbî, (el-Muhammediyye: Matbaatü Fadâle, 1400/1988), 301.

⁹ Alâ'uddin el-Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi' fi Tertîbiş-Şerâi'*, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 1406/1986), 10/127; Muhammed b. Ferâmuraz Molla Hüsrev, *Dürerü'l-Hükam Şerhu Ğurari'l-Ahkâm*, (Kahire: Daru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, ty), 2/237; el-Karâfî, *ez-Zehîra*, 8/113; 'İlîş, *Minahu'l-Celîl Şerhun alâ Muhtarari Halil*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1409/1989), 7/513.

¹⁰ Fahrüddin ez-Zeylâî, *Tebyînü'l-Hakâik şerhu Kenzi'd-Dekâik*, (Kahire: el-Matbaatü'l-Küb râ el-Emîriyye, 1313), 5/52; Muhammed b. Abdullah el-Huraşî, *Şerhu Muhtasarı Halil*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty), 6/202; el-Hatîb eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Maânî Elfâzi'l-Minhâc*, (Beyrut:

İş ve emek ile ortak olan tarafa ise mudarib (işletmeci) denir.¹¹ Yatırım vekâleti ise sermaye sahibinin, sahip olduğu sermayeyi işletip değerlendirmesi için belirli bir ücret mukabilinde başka birini vekil tayin etmesidir. Başka bir deyişle ücretli bir vekâlettir. Fakihler ücretli vekâlete cevaz vermişler,¹² fakat bu vekâletin vasıfları konusunda ihtilaf etmişlerdir. Onlardan bir kısmı yatırım vekâletini icare (kira) akdi olarak kabul ederek bağlayıcı saymıştır. Bir kısmı ise akdin icare lafızları ile kurulmaması sebebiyle bağlayıcı saymamıştır.¹³ Bu konuda tercih edilen görüş ise finans kurumları arasında gerçekleşen bu akdin ancak tarafların karşılıklı rızası veya anlaşılan sürenin bitmesi sebebiyle feshedilebilecek şekilde bağlayıcı olmasıdır. Yatırım vekâletinin bağlayıcı olduğu görüşü, feshin mümkün olmaması sebebiyle tarafların himaye edilmesi, tarafların finansal işlemlerde vekile imkân verilmesi hususunda çaba göstermelerini sağlamak ve vekâlet veren kişilerin mallarını zarardan korumak amacını gütmektedir. Bu husus şer'î standartlarda şöyle geçmektedir: "Yatırım vekâleti ister ücretli ister ücretsiz olsun kurumlar arası muamelelerde bağlayıcıdır. Çünkü bu vekâlet ancak tarafların, akdi belirli bir süre içinde fesh etmemeyi taahhüt etmeleri ile gerçekleşir".¹⁴

Dört mezhebe göre mudarib ve yatırım vekilinin sorumluluğu hususunda aslanan, eşyanın emanet hukukuna tabi olmasıdır. Zira mudarib ve vekil mülkiyet kastı taşımaksızın sermaye sahibinin izni ile mal üzerinde tasarrufta bulunurlar. Bu sebeple sermayenin bunlar elinde helak olması ile mal sahibinin elinde helak olması arasında fark yoktur. Böyle bir durumda ancak bir kusur ve ihmal var ise tazmin gerekir. Nitekim fakihler kusur ve ihmal olmaksızın emanetin tazmin edilmeyeceği hususunda beraet-i asliyye ıstıshabını (delil bulunmadığı sürece kişinin yükümlülük ve sorumluluğunun bulunmadığına hükmedilmesi) delil olarak kullanmışlardır. Kendisine emanet bırakılan güvenilir kişinin tazmin sorumluluğunun olmamasının şer'î temeli, bu kişinin

Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1415/1994), 3/397; Mansur el-Buhûti, *er-Ravdu'l-Murabba' Şerhu zâdi'l-Müstekna'*, thk. Saîd Muhammed el-Lihâm, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty), 1/260.

¹¹ Mudarebe ile ilgili daha geniş bir bilgi almak için bkz. Cemal Kalkan, *Faizsiz Bankacılıkta Mudâra ve Kâr*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021).

¹² Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, md. 1467; Burhanuddin İbn Ferhûn el-Ya'merî, *Tebziratü'l-Hükkâm fi Usûli'l-Ekdiye ve Menâhici'l-Ahkâm*, (Kahire: Mektebetü'l-Külliyâti'l-Ezheriyye, 1406/1986), 1/184; Zekerriyya el-Ensârî, *esne'l-Metâlib fi Şerhi Ravdî't-Tâlib*, (Kahire: Daru'l-Kitabi'l-İslâmî, ty), 2/182; Muvaffakuddin İbn Kudame el-Makdisî, *Umdetü'l-Fıkh*, thk. Ahmed Muhammed 'Azûz, (Kahire: el-Mektebü'l-Asriyye, 1425/2004), 59.

¹³ Muhammed b. Yusuf el-Muvâk, *et-Tâc ve'l-İklîl li-Muhtasari Halîl*, (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994), 7/214; eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 3/257; Vehbe ez-Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, (Dimeşk: Daru'l-Fikr, 12. Basım, ty), 4/2997.

¹⁴ "Yatırım Vekaleti, 46", Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI), *Faizsiz Finans Standartları*, (İstanbul: TKBB Yayınları, ty). 1087.

malını korumaktır. Ayrıca tazmin koruma altında olan Müslüman bir kimsenin malını almayı gerektirir ki bu da ancak kusur ve ihmâl gibi şer'î bir gerekçe ile caiz olur.¹⁵

2.2. Akdî Şartlar

Mudarib ve vekilin tazmin şartlarının hükmünü bilmeden önce akdî şartlarda asıl olanı bilmek gerekir. Fakihler akdî şartların hükmü konusunda ihtilaf etmişlerdir. Hanefiler, akdî şartlarda temel ilkenin, hazr (yasak) ve takyid olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Bu konuda "Allah'ın kitabında bulunmayan her şart batıldır."¹⁶ hadisini delil olarak kullanırlar. Hz. Peygamber de şartlı alışverişi yasaklamıştır.¹⁷ Hanefiler üç çeşit şartı ise bu kuraldan istisna edip cevaz vermişlerdir. Bunlar; caizliği hususunda şer'î bir hüküm varid olan, akdin gereklerine uygun olan ve şer'an muteber olan bir örfe dayanan şartlardır.¹⁸ Aynı şekilde Şafiîler ve Malikîlerin çoğunluğu da bu görüşü benimsemiş, akdin gereklerine uygun olan şartlara cevaz vermiş, uygun

¹⁵ Ez-Zeylaî, *Tebyinü'l-Hakâik*, 4/2641; Abdurrahman b. Muhammed el-Gelîbûlî (Şeyhizâde), *Mecme'u'l-Enhur fî Şerhi Mülteka'l-Ebhur*, thk. Halil İmrân el-Mansur, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1998), 3/196; el-Karâfî, *ez-Zehîra*, 8/15; Muhammed b. Arefe et-Tûnisî, *el-Muhtasaru'l-Fikhî*, thk. Hafız Abdurrahman b. Muhammed Hayr, (Dubai: Müessesetü Halef Ahmed el-Habtûr li'l-A'mâlî'l-Hayriyye, 1435/2014), 8/36; er-Rûyânî, *Bahru'l-Mezheb*, 7/88; eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 2/514; el-Buhûtî, *er-Ravdu'l-Murabba'* 1/258; er-Ruhaybânî, *Metâlibu Üli'n-Nühâ*, 3/521; Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, *es-Seylû'l-Cerrâr el-Mütedeffik alâ Hadâiki'l-Ezhâr*, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1405), 3/342; Çakır, "Yatırım Vekâleti Uygulamalarında Kârın Tazmini Problemi", 35.

¹⁶ Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Mustafa Dîb el-Buğâ, (Yemame-Beirut: Daru İbn Kesir, 3. Basım, 1407/1987), "Buyû", Babu'l- Bey' ve's-Şirâ' Ma'a'n-Nisâ" 67, hadis no: 2047, 4/1550; Müslim b. Haccâc, *Sahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, (Beirut: Daru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, ty), "Kitabu'l-İtk, Bâbu'n-Nehy 'an Bey'i'l-Velâi ve Hibetin", hadis no: 1504, 2/1141.

¹⁷ İmam Malik, Ebu Yusuf, Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Abdürrezzak, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Ebu Davud, Tirmizî ve Nesâî bu hadisi merfu olarak nakletmiştir. Tirmizî bu hadisin hasen sahih olduğunu söylemektedir. Şuayb Arnavut da aynı görüştedir. Bk. Mâlik b. Enes, *el-Muvatta (Leysî rivayeti)*, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1406/1985), "Babu's-Selefi ve Bey'u'l-Urûz Ba'duhâ bi-ba'din", 2/657; el-Kâdî Ebû Yusuf, *el-Âsâr*, thk. Ebu'l-Vefâ, (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ty), 1/181; Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî, *el-Asl*, thk. Muhammed Boynukalın, (Beirut: Daru İbn Hazm, 1433/2012), 3/23; Ebu Dâvûd et-Teyâlisî, *el-Müsned*, thk. Muhammed Abdülmuhsin et-Türkî, (Mısır: Daru Hicr, 1419/1999), 4/16; Abdürrezzâk es-San'ânî, *Musannef*, thk. Habibürrahman el-'Azamî, (Hindistan: el-Meclisü'l-İlmî, 2. Basım, 1403), "Babu'n-Nehy 'an Bey'i't-Ta'âmi Hattâ Yüstevfâ", 8/39; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaut vd. (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 2001), 11/253; Abdullah ed-Dârimî, *es-Sünen*, thk. Fevvâz Ahmed Zümerlî, Halid es-Seb' el-İlmî, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-Arabî, 1407), "Babu'n-Nehy 'an Şartayni fî Bey'in", 2/329; Ebu Dâvûd, *es-Sünen*, "Kitabu'l-Buyû", 70, (hadis no: 3504); et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-Sahîh*, "Ebvâbu'l-Buyû", 12, (hadis no: 1234); en-Nesâî, *el-Müctebâ mine's-Sünen*, "Kitabu'l-Buyû", 55, (hadis no: 4654).

¹⁸ Ez-Zeylaî, *Tebyinü'l-Hakâik*, 4/57; İbn Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyar li Ta'lîli'l-Muhtâr*, thk. Mahmud Ebu Dakîka, (Kahire: Matbaatü'l-Halebî, 1356/1937), 2/25.

olmayan şartları ise geçersiz saymışlardır.¹⁹ Hanbeliler ise şartların geçersizliği konusunda bir nas veya kıyas olmadığı sürece şartlar hususunda aslolanın ibaha olduğu görüşündedirler.²⁰ Bu hususta “Ey iman edenler akitlerin gereklerini yerine getirin” (Nisâ, 4/1) ayetini ve Hz. Peygamber’in “Müslümanlar şartlarını yerine getirmekle mükelleftir”²¹ hadisini delil olarak gösterirler. Ayrıca eşyada ve muamelatta ibâhanın temel ilke olması da bir diğer delildir.²² Dolayısıyla; şartların haramlığına dair ortada bir nas yoksa şartın yerine getirilmesi İslam fıkhnın temel prensiplerinden birine muhalefete yol açmıyorsa, haramın yolunu açmak için bir araç olarak kullanılmıyorsa şartlarda da aslolan mubah olmasıdır. Cumhurun delillerine gelince bunları iki noktada eleştirmek mümkündür. Birincisi: “Allah’ın kitabına muhalif olan her şart batıldır” hadisi, sahih olmasına rağmen “mali muamelelerin şartlarında aslolan hazrdır (haramlıktır)” hükmüne delil olarak kullanılmaya elverişli değildir. Zira Hz. Peygamber bu sözü, köleleri Berîre’yi, Hz. Âişe’ye sattıktan sonra velayet hakkının kendilerinde kalmasını şart koşan ehli hakkında söylemiştir. Velayet meselesi ise mali akitlerden tamamen farklı bir konudur. Aynı şekilde bu hadis, mubahlığına dair delil olmayan şartların batıl olacağı konusunda da delil olarak kullanılamaz. Aksine bu hadisin amacı Allah’ın kitabına ve şeriatına muhalif olan her şartın haram olduğunu ortaya koymaktır. İkinci eleştiri noktası ise Hz. Peygamber “şartlı alışverişten nehyetti” hadisinin zayıf olması ve kendisi ile delil getirilmeye uygun olmamasıdır. “Bir alışverişte iki şart” lafzı ile varid olan rivayete gelince bu hadisin bütün tarikleri Amr b.

¹⁹ İbn Rüşd el-Hafid, *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, (Kahire: Daru'l-Hadîs, 1425/2004), 3/178; Muhyissünne el-Bagavî, *Şerhu's-Sünne*, thk. Şuayb el-Arnaut, Muhammed Zühayr eş-Şâviş, (Dimeşk-Beyrut, el-Mektebü'l-İslâmî, 2. Basım, 1403/1983), 8/147.

²⁰ Mecdüddin İbn Teymiyye el-Harrânî, *el-Muharrer fi'l-Fıkhi 'alâ Mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 2. Basım, 1404/1984), 2/368; İbnü Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-Muvakkâ'in 'an Rabbi'l-Âlemîn*, thk. Ebu Ubeyde Meşhur b. Hasen Âl-i Selmân, (Suudi Arabistan: Daru İbn Cevzî, 1423), 3/107; Şemsuddin ez-Zerkeşî, *Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî*, thk. Abdülmun'im Halil İbrahim, (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1423/2002), 3/454; Hayreddin Karaman, “Akid”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2. Basım, 1989), 2/252-253.

²¹ Abdürrezzak, *el-Musannef*, “Babu's-Şart 'ale'l-Mükâteb”, 8/377; Ebu Davud, *es-Sünen*, “Kitabu'l-Akdiye, Babun fi's-Sulh, 12”, 5/446; et-Tirmizî, *es-Sünen*, “Ebvâbu'l-Buyû, Babu Mâ zükira 'an Rasûlillah s.a.v. fi's-Sulhi Beyne'n-Nâs”, 3/626.

²² Akdî şartlarla ilgili daha detaylı bilgi için bakınız: Mahmut Samar, *Akitlerde Şart Hürriyeti*, (Kahramanmaraş: SAMER Yayınları, 2020); Mahmut Samar, “İslam Borçlar Hukukunda Akitlere Etkisi Bakımından Takyîdî Şartlar”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 18/2, (Aralık 2018): 501-526. <https://doi.org/10.33420/marife.460423>.

Şuaybten²³ geldiği için zayıftır.²⁴ Ayrıca âlimlerin, hadisin manası hususunda ortaya koydukları ihtilaflar ile beraber bu hadisi, “akitlerdeki şartlarda aslanan hazır ve takyiddir” görüşüne delil olarak kullanmak da isabetli değildir. Zira İbn Hacer bu rivayet hakkında “Hadisin senedi konusunda pek çok söz söylenmiştir. Hadis te’vile elverişlidir”²⁵ demektedir.

2.3. Mudarib ve Yatırım Vekilinin Ana Sermayeyi Tazmininin Şart Koşulması

İslam hukukçularının büyük bir çoğunluğu, mudaribin ve yatırım vekilinin ana sermayeyi tazmin etmesi şeklinde şart koşulamayacağı görüşünü benimsemişlerdir. Bunun şart koşulması halinde Hanefiler ve Hanbeliler şartın batıl, akdin geçerli olduğunu savunurlar. Fakat Malikilere ve Hanbelilerin râcih görüşüne göre ise şart da akitle birlikte batıl olur. Cumhur bu konuda, emanetçiye tazmin şartının şart koşulmasını batıl sayan kaideyi delil olarak gösterirler. Çünkü bu, akdin gereğine ters düşen bir şarttır. Mudarib ve vekil emanetçi hükmündedir.²⁶ Bu hem bazı muasır araştırmacıların hem de

²³ Cerh ve tadil imamları Şuayb b. Amr hakkında ihtilaf etmiş, çoğu onu zayıf bulmuştur. Bk. Abdurrahman b. Ebî Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, (Beyrut: Daru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1271/1952), 6/238; İbn Hibbân el-Büstî, *es-Sikât*, (Haydarâbâd: Daru'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1393/1973), 8/486; İbn 'Adiyy el-Cürçânî, *el-Kâmil fî Du'afâi'r-Ricâl*, thk. Yahya Muhtar Gazâvî, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 3. Basım, 1409/1988), 5/115; Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *ed-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Abdullah el-Kâdî, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406), 2/227; Şemsüddin ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmîn-Nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnâvut vd., (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 3. Basım, 1405/1985), 5/165; İbn Hacer el-'Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1404/1984), 8/43.

²⁴ Çünkü bu hadisi Amr babasından o da dedesinden rivayet etmiş ve âlimler bu silsilenin hükmü konusunda ihtilaf etmişlerdir. Fakat bu konuda hadis alimleri arasında racih olan görüş bu rivayetin yazılacağı, fakat sadece destekleyen başka rivayetlerle delil olarak kullanılmasının mümkün olacağıdır. Ortaya yeni bir hüküm koymak için bu rivayet tek başına yeterli değildir. Özellikle hadis imamlarının çoğunun, Amr'ın bu rivayetlerinin, yanında bulunduğu bir kitaptan vicâde yoluyla rivayet ettiği görüşünde olduğunu bilmekteyiz. Mizzî'nin Nesâî'den naklettiği “bu hadis münkerdir”. Bkz. Tirmizî, *es-Sünen*, 2/139; Ebu'l-Hasen İbnü'l-Kattân, *Beyânü'l-Vehm ve'l-İhâm fî Kitabi'l-Ahkâm*, thk. El-Hüseyn Âyet Saîd, (Riyad: Daru Taybe, 1418/1997), 5/482; Ebu'l-Meâlî Sadruddin el-Mennâvî, *Keşfü'l-Menâhic ve't-Tenâkîh fî Tahrîci Ehâdisi'l-Mesâbih*, thk. Muhammed İshak Muhammed İbrahim, (Beyrut: ed-Daru'l-Arabiyye li'l-Mevsûât, 1425/2004), 1/313; Sirâcuddin Ömer b. Ali b. el-Mülekkân, *el-Bedrî'l-Münîr fî Tahrîci'l-Ehâdisi ve'l-Âsâri'l-Vâkıa fi's-Şerhi'l-Kebîr*, thk. Mustafa Ebu'l-Gayt, Abdullah b. Süleyman, Yasir b. Kemal, (Riyad: Daru'l-Hicre, 1425/2004), 2/150; Mizzî, bu konuda “Allahu a'lem, bu bana göre yanlıştır.” şeklinde bir değerlendirme yapmaktadır. Bk. Cemalüddin el-Mizzî, *Tuhfetü'l-Eşrâf bi Ma'rifeti'l-Etrâf*, thk. Abdussamed Şerefüddin, (Beyrut-Hindistan: el-Mektebetü'l-İslâmî/ed-Dâru'l-Kayyime, 2. Basım, 1403/1989), 6/362.

²⁵ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahihî'l-Buhârî*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1379), 5/315.

²⁶ Bazı Mâlikîler, yol güvenliği vb. korku sebebiyle emanetçiye tazmin yükümlülüğü şart koşulursa bunun sahih olduğu, emanet mal helak olursa tazmin şartının emanetçi için bağlayıcı olduğu görüşündedirler. Bk. Ez-Zeylâî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 3/318; el-Karâfî, *ez-Zehîra*, 6/45; İbn Arafe ed-Düsûkî, *Haşiyetü'd-Düsûkî 'ale's-Şerhi'l-Kebîr*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty), 3/523; Ebu'l-

Uluslararası İşbirliği Teşkilatı'na bağlı olan İslam Fıkıh Akademisi ve bunun dışında daha birçok fetva heyetinin benimsediği görüştür.²⁷

Katâde (ö.117/735) ve Osman el-Bettî (ö.143/760) gibi bazı tabiîn âlimlerinden bu şartın sahih olduğu yönünde rivayetler de vardır. Dâvud ez-Zâhirî (ö. 270/884), meşhur olmayan görüşe göre²⁸ Malikiler ve bir rivayete göre Ahmed bin Hanbel bu görüştedirler. İbni Teymiye (ö. 728/1328) ve Şevkani (ö.1250/1834) de bu görüştedir²⁹ ve delilleri şunlardır:³⁰

Birincisi: Mudarib ve yatırım vekili, tazmin sorumluluğunu kendi rızalarıyla üstlenen emanetçilerdir. Karşılıklı rıza ise insanların mallarının helal olmasının aslıdır. Müslümanlar da şartlarına sadıktırlar.

İkincisi: Sermaye sahibinin, sermayenin kendisine dönmesini şart koşması, müzâraa akdindeki tohum sahibinin tohumları geri istemesi, müzâraa ve müsâkât akdinde toprağın ve ağaçların geri istenmesi gibidir.

Sami Hamûd, Nezih Hammad ve Mehmet Odabaşı gibi muasır araştırmacılar da bu görüşü tercih etmişler ve aşağıdaki sebepleri delil olarak getirmişleridir:³¹

1. Şartlarda aslolan ibahadır. Mudarib ve yatırım vekilinin tazmininin şart koşulmasını engelleyen bir delil bulunmamaktadır.

Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebir fi Fikhi'l-İmam eş-Şâfiî*, thk. Ali Muhammed Muavvid, Adil Ahmed Abdülmevcud, (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1419/1999), 6/253; İbn Kudame, *el-Muğnî*, 6/128.

²⁷ Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi Dergisi, (4), (Cidde: 6-11Şubat 1988), Karar no: 5 "Boş senetleri, yatırım senetleri"; "Mudarebe", AAOIFI, "Mudarebe, 13", 370; Vehbe Zühaylî, *el-Mu'âmelatü'l-Mâliyyetü'l-Mu'âsıra*, (Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 3. Basım, 2006); Özdemir-Kapıcı, "Katılım Bankacılığında Kullanılan Yatırım Vekâleti Hesaplarının Fikhi ve İktisadi Tahlili", 364; Dûserî, "el-Vekâle bi'l-istismâr", 380; Hakîl, *Ribhu mâ lem yuğmen*, 250.

²⁸ Mâlikîlerden İbn 'Attâb bu görüşü desteklemektedir. Bk. El-Mencûr Ahmed b. Ali el-Mencûr, *Şerhu'l-Menheci'l-Müntehab ilâ Kavâid'l-Mezheb*, thk. Muhammed eş-Şeyh Muhammed el-Emin, (Beyrut: Daru Abdullah eş-Şenkîti, ty), 1/414.

²⁹ Cemalüddin İbnü'l-Hâcib, *Câmi'u'l-Ümmehât*, thk. Ebu Abdurman el-Ahdar el-Ahdarî, (Beyrut: Daru'l-Yemâme, 2.Basım, 1421/2000), 408; el-Mencûr, *Şerhu'l-Menheci'l-Müntehab*, 1/414; İbn Kudame, *el-Muğnî*, 5/356; Takiyyüddin İbn Teymiyye, *el-Fetâve'l-Kübrâ*, thk. Haseneyn Muhammed Mahluf, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1386), 4/76; eş-Şevkânî, *es-Seylü'l-Cerrâr*, 587.

³⁰ Muhammed b. Arafe ed-Dusûkî, *Hâşiyetü'd-Düsûkî*, 3/520; İbn Teymiyye, *el-ihitiyârâtü'l-Fikhiyye*, thk. Ali b. Muhammed el-Ba'î ed-Dimeşkî (Beyrut: Daru'l-Marife, 1397/1978), 1/489; Muhammed b. El-Müflih er-Râmînî es-Sâlihî, *el-Furû'*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1424/2003), 7/129; eş-Şevkânî, *es-Seylü'l-Cerrâr*, 1/587.

³¹ Sâmi Hamûd, *Tatvîru'l-A'mâli'l-Masrifîyye bimâ Yettefiku ma'a's-Şerîati'l-İslamiyye*, (Amman: Matbaati's-Şark, 2. Basım, 1982), 400; Hammâd, 47; Mehmet Odabaşı, "Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Yatırım Vekâleti", (Uluslararası İslam ve Ekonomi Sempozyumu, Bağlarbaşı, Mart 2018), 11. Nezih Hammâd, emanetçiye tazmini şart koşmanın sahih olması için, bunun faizli işleme yol edinilmemesini şart koşmaktadır. Bk. Hammâd, 55.

2. Huneyn günü Peygamber (sav)'in Safvan b. Ümeyye'den bir zırh ödünç istediğinde varid olan hadistir. "Tazmin edilecek bir ödünç"³² sözü emanetçinin tazmin etmesinin şart koşulmasının sahih olduğuna delalet eder.

3. Malikilerin bazıları ve Hanefiler, rızası olmaksızın emanetçinin tazmine zorlanmasını örfen caiz görmüşlerdir.³³ Tazminin şart koşulması ise bundan evladır.

4. Malikilerdeki meşhur görüşe göre emanetçinin tazmini gönüllü olarak kabul etmesinin caiz olmasıdır. Mudarib, vekil ve bunun dışındaki emanetçilerin akitten sonra tazmini gönüllü olarak kabul etmesinin caiz olduğunu Malikiler kabul eder. Bu durum mudarib ve yatırım vekilinin sorumluluğunu tazmin sorumluluğuna çevirir. Çünkü bu onların örfüne göre teberru cinsindedir. Teberru da onu iltizam eden kişiye vacip olur. Bazı Malikiler de akit esnasında olan gönüllülüğü kabul eder. Daha sonra yapıları kabul etmez.³⁴

Hammad da önceki görüşü şu sözlerle takip eder: Emanetçinin akitten sonra tazmini kabul etmesi sahih olursa, onun akit esnasında da kabul etmesi sahih olur. Buna göre, gönüllü iltizamın akit esnasında veya sonrasında yapılması arasında bir fark yoktur.

5. Meşhur olan görüşe göre Malikilerin, suçlamadan dolayı emanetçinin tazminini caiz görmeleri,³⁵ emanetçinin tazmininin şart koşulmasının caiz olduğuna delalet eder. Çünkü bu cevazın sebebi olan ithamda bulunma, emanetçileri tazminle sorumlu tutma durumlarının çoğunda mevcuttur.

6. Malikilerde meşhur olan görüşe göre zenatkârın sorumluluğu, emanetçinin sorumluluğu gibi olmasına rağmen tazminle sorumlu tutulması, 36 aynı şey şart koşulduğunda emanetçinin kendi rızası ve seçimi sebebiyle tazminle sorumlu tutulmasının caiz olduğunu gösterir. Özellikle zamanın bozulduğu ve güvenin azaldığı bir zamanda ihtiyaç ve maslahat bunu gerektiriyorsa caiz olmalıdır.

7. Mudaribin sermayeyi tazmininin şart koşulması, içtihadî bir meseledir. Bazı Malikiler ve bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel bunu caiz görmüş, İbni Teymiye de bu görüşü benimsemiştir. ³⁷

³² Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, Ebu Davud ve Nesâî nakleder. Şuayb Arnavut hasen hadis olduğunu söyler. Bk. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, (hadis no: 15302), 12/24; Ebu Dâvûd, *es-Sünen*, "Kitabu'l-Buyû, Babun fî Tadmîni'l-Âriye, 9", 5/414; Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Abdulgaffar el-Bendârî, Seyyid Kûsrevî Hasen, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1411/1991), 3/408.

³³ İbn Nüceym, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 85; Ma'dânî, *Keşfü'l-Kimâ' 'an Tadmîni's-Smâ'*, 120.

³⁴ İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-Tahsîl*, 8/67; el-Venşirîsî, *İdâhu'l-Mesâlik*, 301.

³⁵ el-Karâfî, *ez-Zehîra*, 8/113.

³⁶ el-Karâfî, *ez-Zehîra*, 8/113.

³⁷ İbnü'l-Hâcib, *Câmi'u'l-Ümmehât*, 408; el-Mencûr, *Şerhu'l-Menheci'l-Müntehab*, 1/414; İbn Kudame, *el-Muğnî*, 5/356; İbn Teymiyye, *el-Fetâve'l-Kübrâ*, 4/76; eş-Şevkânî, *es-Seylü'l-Cerrâr*, 587.

8. Yatırım vekilinin ecir-i müşterek gibi varsayılması. Mehmed Odabaşı, vekilin tazmininin şart koşulmasının caiz olduğu görüşünü benimser. Bu, maslahat türündendir. Çünkü vekilin tazmin sorumluluğu onu mal sahiplerinin mallarını korumaya yönlendirir. Odabaşı, vekili, ecir-i müşterek konumunda saymaktadır. Hanefilerden İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed maslahata binaen ecir-i müştereki tazminle yükümlü tutmaktadır.³⁸

Bütün bunlardan sonra, mudaribin ve yatırım vekilinin sermayeyi tazmininin şart koşulması konusunda tercih edilen görüşü birkaç noktada açıklamak mümkündür:

1. Aslolan, mudaribin ve yatırım vekilinin sorumluluğunun emanetçinin sorumluluğu gibi olmasıdır. Kasıt ve kusur olmadan ikisi de tazmin etmezler. Bu durum “beraati zimmet asıldır” kaidesi üzerine bina edilmiştir.
2. Kasıt ve kusur olmaksızın emanetçinin tazmininin caiz olacağına dair kitap ve sünnette bir delil yoktur.
3. Beraat-i asliyye ıstıshabı gereğince fukaha, kasıt ve kusur olmaksızın emanetçinin tazmin sorumluluğunun olmadığını belirtmişlerdir. Tazmin, korunmuş malın alınmasını gerekli kılan şer’i bir hükümdür. Başkasının malı da ancak şer’i bir sebeple alınabilir.
4. Araştırmacılar tarafından, Hanbelilerin de benimsediği “kendisini yasaklayan bir nass olmadığı sürece, şartlarda aslolan caizliktir” kaidesi tercih edilmektedir.³⁹
5. Şeriatta başkasının malının helal olabilmesinin yolu karşılıklı rızadır. Tabi bu rıza şeriatin yasaklamış olduğu riba vb. gibi bir şey üzerine olmamalıdır.
6. Bazı fakihler ıstıhna vb. akitlerde töhmetten kurtulmak için veya örfi olarak emanetçinin tazminini kabul etmişlerdir. Bu durum genel maslahatı gerçekleştirmek ve insanların mallarını korumak içindir. Bu geçen şartlardan anlaşılmaktadır ki, mudarib ve vekilin sermayeyi tazmin etmeyi kabul etmesi teberrudur. Bu teberruyu engelleyen herhangi bir nass da bulunmamaktadır. Fakat mudarib ve yatırım vekilini, kusur ve kasıt olmadığı durumlarda tazminle yükümlü tutmak, mefsedettir/hatadır. Çünkü bu tazmin sorumluluğu, “el-gurmu bil-gunmi” veya “el-harac bid-daman” kaidesine aykırıdır.⁴⁰ Bilakis bu durum, mudarebe ve yatırım vekâleti işini faizli borca

³⁸ Kâsânî, 10/127; Molla Hüsrev, 2/237.

³⁹ İbn Müflih, *el-Furû*, 7/129; Şevkânî, *es-Seylû’l-Cerrâr*, 1/587.

⁴⁰ Kemalüddin İbnü’l-Hümâm, *Fethu’l-Kadîr*, (Beyrut: Daru’l-Fikr, ty), 9/221; İbrahim el-Lahmî eş-Şâtübî, *el-Muvâfakât*, thk. Meşhur b. Hasen Âl-i Selman, (Kahire: Daru İbn ‘Affân, 1417/1997),

benzer bir duruma sokar. “Mefsedetin giderilmesi, menfaatin kazanılmasından önce gelir” kaidesi gereği kasıt ve kusur yoksa mudaribin ve yatırım vekilinin sermayeyi tazmin etmemesi daha doğrudur. Şer’i bir kurul olan AAOIFI’nin Mudarebe standardında mudarebenin ölçüsü şu şekilde yer almaktadır: “Mudârebe akdi, güven/emanet anlayışına dayalı akitler grubunda yer alır. Bu bakımdan emek sahibi ortak, elinde bulundurduğu mudârebe sermayesi konusunda emanetçi hükmündedir ve kural olarak sermayeyi tazmin yükümlülüğü yoktur. Ancak emanet anlayışına dayalı akitlerin şartlarına aykırı davranıp mudârebe sermayesini kasıtlı olarak zayi ederse veya sermayenin işletilmesinde ve yönetiminde kusurlu davranırsa ya da mudârebe sözleşmesinde ileri sürülen şartlara aykırı davranırsa sermayeyi tazmin etmekle yükümlü olur.”⁴¹ Ayrıca AAOIFI’nin Yatırım vekâleti standardında şu ifadeler yer almaktadır: “Yatırım vekilinin sermaye üzerindeki yetkisi emanet hükümlerine tabidir; vekil sermaye üzerinde emanetçidir. Bu bakımdan kasıt, kusur veya vekâlet şart ve kayıtlarına aykırı davranışta bulunması hâlleri dışında vekilin herhangi bir şekilde zararı tazmin sorumluluğu yoktur.”⁴² Albaraka fetva kurulunun kararı da aynı yöndedir.⁴³

Yatırımcıların mudarib ve yatırım vekilinin hıyanet edebileceklerine dair korkularına gelince, aşağıdaki çözümlere başvurulabilir:

1. Mudaribin ve yatırım vekilinin ticari örfe muhalefet etmeleri halinde tazminle sorumlu tutulması. Mesela; Projenin fizibilitesini incelemekte kusurlu davranırlarsa veya belirli karlar elde eden anlaşmalara girmeyi gerektiren ticari geleneği ihlal ederlerse tazmin etmeleri gerekir. Çünkü bu, onları zarardan sorumlu kılan bir kusur ve teaddi olarak kabul edilir. Dolayısıyla mal sahibinin ve müvekkilin koymuş olduğu şarta vekilin ve mudaribin muhalefet etmesi onları zarardan sorumlu konumuna getirir.
2. Şüphe doğuracak karineler bulunması halinde, vekil veya mudaribden, ticari örf ve âdete aykırı bir davranışının bulunmadığını veya teaddi ve taksirde bulunmadığını ispat etmesinin talep edilmesi. Bunu ispat edememesi halinde tazmini gerekir. Bu hüküm Malikilerin “mudaribin zarar iddiasının kabulünde, iddiasını çürütecek bir karinenin bulunmamasını, aksi halde iddiasını ispatla yükümlü olduğunu” şart koşmalarına dayanmaktadır.⁴⁴
3. Yatırım risklerini karşılamak için bir rezerv oluşturmak.

3/161; Bedruddin ez-Zerkeşî, *el-Mensûr fi'l-Kavâid*, thk. Teysîr Fâik Ahmed Mahmud, (Kuveyt: Vizâretül’l-Evkâf ve’ş-Şuûni’l-İslâmiyye, 2. Basım, 1419/1999), 4/50.

⁴¹ AAOIFI, “Mudarebe, 13”, 367.

⁴² AAOIFI, “Yatırım Vekâleti, 46”, 1089.

⁴³ Abdussettâr Ebû Gudde, İzzüddin Hûce, *Karârât ve Tavsiyyâtü Nedeâtî’l-Bereke li’l-İktisâdî’l-İslâmî 1981-2001*, (Cidde: Mecmâ’atü Dülleti’l-Bereke, 2001), 219.

⁴⁴ Düsûkî, *Hâşiyetü’l-Düsûkî*, 3/537.

4. İslami bir sigorta şirketi ile yatırım risklerinin sigortalanması.⁴⁵

2.4. Mudaribi ve Yatırım Vekilini Kârı Tazminle Sorumlu Tutmanın Şartları

Esasen, beklenen kâr oranını mudarib ve vekilin tazmin etmesinin şart koşulması caiz değildir. Çünkü bu durum ister aynı mudarebe ve yatırım vekâleti akdiyle olsun isterse müstakil bir akitle olsun, işi ribevî bir akde götürür.⁴⁶ Bu husus AAOIFI'nin Yatırım vekâleti standardında şöyle ifade edilmiştir: "Yukarıda işaret edilen tazmin yükümlülüğü hâllerinin doğması durumunda eğer herhangi bir zarar ortaya çıkmışsa tazmin yükümlülüğü yatırıma konu sermaye tutarını aşamaz ve beklenen kâr tazmine tabi olamaz."⁴⁷ Fakat gönüllü olarak bu şartı kabullenmesine gelince akit esnasında caiz değildir. Çünkü akit esnasında teberru şart mesabesindedir. Fakat akitten sonra racih olan görüş mudaribin veya vekilin ana sermayeyi teberru etmesinin veya sermaye sahibi ve müvekkil ile anlaşmamak şartıyla kârı teberru etmesinin -bu durumun örfe dönüşmemesi şartıyla- caiz olduğudur.⁴⁸ Zira örfen maruf olan şeyler şart koşulmuş gibidir. Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin yatırım vekâleti konusunda almış olduğu karar da bu yöndedir.⁴⁹

2.5. Belirli Bir Kâr Getirecek İşlemlerde Yatırım Şartına Uymama Durumunda Mudarib ve Vekilin Beklenen Kârı Tazmini

Bazen sermaye sahibi, mudaribe; vekâlet veren kişi yatırım vekiline, sermayenin belirli bir kâr oranını gerçekleştirecek muamelelerde yatırım olarak kullanılmasını, eğer mudarib veya vekil bu şartta uymaz ve ana sermayeyi daha az kâr getiren bir yatırımda kullanır da gelen kâr beklenen az olursa, eksik kalan kısmın tazmin edilmesini şart koşar.⁵⁰ Buna cevaz verenler, bazı Hanbeli metinlerde böyle bir şartın sahih olacağına ilişkin bilgilere dayanmışlardır. "Şayet vekil bir ticaret malını rayiç fiyatından düşük bir bedele satar ve müvekkilin de bu hususta izni bulunmazsa eksik kalan bedeli tazmin eder"⁵¹ ve "vekil bir ticaret malını rayiç bedelin altında bir fiyata satar yahut rayiç bedelin üzerinde bir fiyata satın alırsa yapılan alışveriş sahihtir fakat vekil

⁴⁵ Katılım hesapların sigortalanmasının fikhî boyutunu görmek için bkz. Cemal Kalkan, "Katılma Hesaplarının Sigortalanmasının Fikhi Analizi", *Hitit İlahiyat Dergisi*, Yıl 2021, Cilt 20, Sayı 3, 187-200: <https://doi.org/10.14395/hid.930102>.

⁴⁶ İsmail Halitoğlu, "Yatırım Araçlarının Fikhi Niteliği". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/8 (Haziran 2018), 158, 139-163; Kalkan, *Mudârabe Sözleşmesinde Kâr*, 158; Odabaşı, "Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Yatırım Vekâleti", 17; TKBB Danışma Kurulu Kararları, "Yatırım Vekâleti Kararı", karar tarihi: 30,06,2018. <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar/15>.

⁴⁷ AAOIFI, "Yatırım Vekâleti, 46", 1146.

⁴⁸ Çakır, "Yatırım Vekâleti Uygulamalarında Kârın Tazmini Problemi", 40.

⁴⁹ TKBB Danışma Kurulu Kararları, "Yatırım vekâleti Kararı", md:10.

⁵⁰ Odabaşı, "Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Yatırım Vekâleti", 13.

⁵¹ İbn Kudâme, *el-Muğni*, 5/255.

aradaki farkı tazmin ile mükelleftir”⁵² ifadelerini burada örnek olarak zikredebiliriz. Ayrıca İbni Kudâme’nin Muğnî’de “mudarib ve vekilin, bir malı, aldanma olmayacak şekilde, rayiç bedelin altında bir fiyata satma veya rayiç bedelin üzerinde bir fiyata satın alma yetkileri yoktur. Şayet böyle bir alışveriş gerçekleşirse Ahmed b Hanbel’den şöyle bir rivayet bulunmaktadır: Alışveriş sahihtir, eksik kalan bedel ise tazmin edilir. Çünkü zarar eksik kalan bedelin tazmini ile ortadan kalkar” ifadeleri geçmektedir.⁵³ Buhûfî de aynı görüşü benimsemiştir.⁵⁴ AAOIFI’nin yatırım vekâleti standardında da konu şu şekilde geçmektedir: “Yatırım vekâleti, elde edilecek kâr miktarı belirli bir oranın altında olmayacak işlemleri yapma şartıyla kurulmuş, ancak vekil belirlenen kâr miktarını sağlayacak işlemleri yapma imkânı bulamamışsa, bu durumu müvekkile bildirmekle yükümlü olur. Buna rağmen vekil belirlenen kâr oranının altında bir yatırım işlemine girişecek olursa, belirlenen kâr oranının emsal kârdan daha az olması hâlinde, yatırım yaptığı fon tutarının gerçekleşen kârı ile benzeri işlemlerde piyasa rayicinde doğan emsal kâr arasındaki farkı tazmin etmekle yükümlü olur”⁵⁵ Nitekim aynı eserin “Yatırım Yöneticisinin Tazmin Sorumluluğu” standardında şöyle ifade etmektedir: “Sermaye sahibi, yatırım yöneticisini satış işlemlerini belirli bir fiyattan yapmak üzere yetkilendirdiği/vekil tayin ettiği hâlde yatırım yöneticisi müvekkilin izni olmadan daha düşük fiyata satış yaparsa, vekil satış yaptığı tutar ile kendisine söylenen tutar arasındaki farkı tazmin etmekle yükümlü olur”⁵⁶ Kanaatimizce daha önce tercih ettiğimiz “şartlarda asıl olan ibaha” görüşünden hareket ederek yüksek enflasyonlu bir ortamda Hanbelilerin görüşüyle amel edip mudarib ve vekile, kârı belirli bir oranın altında olmayan işlemlerde yatırım yapmalarının şart koşulabileceği, dolayısıyla şartlara muhalefet durumunda mudarib ve vekilin tazminle sorumlu tutulabileceğini söyleyebiliriz. Zira böyle bir şarta cevaz verilmezse sermaye sahibine bir haksızlık yapılmış olup mudarip veya vekilin, sermayeyi kendi menfaatine göre kullanmasına yol açılmış olacaktır. Ayrıca bunda yatırımcıların malını zarardan koruma maslahatı gözetilmektedir. Ancak yapılan işlemin ribevi bir borca dönüşmemesi için bu şartlara ek olarak mudarib veya yatırım vekilinin sermaye ve beklenen kârı garantileyeceği başka bir şart eklenmemelidir.

2.6. Mudaribe ve Yatırım Vekiline Beraber İş Yaptıkları Kişiyne Kefil Olmasının Şartı Koşulması

Aslolan mudarib ve vekilin sorumluluğunun emanetçi konumunda olmasıdır. Vekâlet ve kefaletin veya mudarebe ve kefaletin birlikte olması caiz değildir.

⁵² El-Buhûfî, *er-Ravdu'l-Murabba'*, 1/256.

⁵³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 5/153.

⁵⁴ el-Buhûfî, *Keşşâfu'l-Kınâ' 'an Metni'l-İknâ'*, thk. Muhammed Hasen İsmail eş-Şâfiî, (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418/1997), 3/601.

⁵⁵ AAOIFI, “Yatırım Vekâleti, 46”, 1089.

⁵⁶ AAOIFI, “Yatırım Yöneticisinin Tazmin Sorumluluğu, 56”, 1249.

Bu durumun sebebi, her akdin gereklerinin başka akitlerin gerekleriyle örtüşmemesi, mudaribin ve vekilin ancak kasıt ve kusuru olması durumunda tazmin etmeleridir.⁵⁷ AAOIFI, vekâletin ölçüsü ve fuzulünün tasarrufları konusunda şunları esas almıştır: “Vekâlet ile kefaleti aynı akit içerisinde birleştirmek caiz değildir. Çünkü vekâlet ve kefalet akitlerinin hükmü (muktezası) birbirine zıttır. Yatırım vekilinin tazminle yükümlü olması şartı, sermaye ile birlikte belirli oranda bir getirinin garanti edilmesi anlamına geldiği için, bu şart, gerçekleştirilen işlemi faizli krediye çevirmektedir. Eğer vekâlet akdinde kefalet şart koşulmamışsa vekil daha sonra ayrı bir sözleşme akdederek, kefalet sözleşmesiyle muamelede bulunduğu kişilere kefil olabilir. Çünkü bu hâlde vekil olma vasfıyla bağlantılı olarak aynı zamanda kefil olmuş sayılmaz; akdedilen sözleşmeler birbirinden ayrı olduğu için vekilin ayrı bir sözleşme ile elde ettiği kefil olma vasfı, vekâletten azledilse bile devam eder”.⁵⁸ Albaraka fetva kurulunun kararı da bu yöndedir.⁵⁹ Fakat bazı muasır araştırmacılar, mudarib ve vekilin beraber çalıştıkları ortakların borçlarını tazminle mükellef tutulmasını maslahat ve zaruretten dolayı caiz görürler.⁶⁰ Kuveyt Finans Kurumu buna cevaz vermektedir.⁶¹ Buna cevaz vermelerinin sebebi daha önce de geçtiği gibi, şartlarda aslolanın ibaha olması kaidesini esas almalarıdır. Mudarib ve vekilin bu borçları tazminle sorumlu tutulmaları, yatırımcıların mallarının korunması maslahatına binaen tercih edilmiştir. Özellikle bu durumu yasaklayan bir nassın olmaması da bu kararda etkilidir. Çünkü Hanefilerden Ebu Yusuf ve Muhammed’in tazminle sorumlu tuttuğu ecir-i müşterekle mudarib ve yatırım vekilinin kıyaslanması mümkündür. Hatta ücret karşılığı vekâletin, icare olarak nitelendirilmesi tercihe şayan olandır. Ancak bu tür bir tazminin sahih olabilmesi için, mudarib veya yatırım vekilinin ana sermayeyi tazmin etmesine yol açacak başka şartların eklenmemesi gerekir. Çünkü bu, işlemi ribevi bir borca dönüştürür. Bununla birlikte en iyisi, kefalet akdini, mudarebeden veya yatırım vekâletinden ayrı bağımsız bir akitle yapmaktır ki böylece herhangi bir ihtilaf söz konusu olmaz.

⁵⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 2/185; Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 4/261; İbn Abdilber en-Nemrî el-Kurtubî, *el-Kâfi fî Fikhi Ehli'l-Medine*, thk. Muhammed Ahyad Vild Mâdîk, (Riyad: Mektebetü'r-Riyâd el-Hadîse, 2. Basım, 1400/1980), 2/789; Rûyânî, *Bahru'l-Mezheb*, 6/49; İbn Müflih, *el-Mübdâ' fî Şerhi'l-Muknî'*, (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1418/1997), 4/347; Buhûtî, *Keşşâfu'l-Kmâ'*, 3/595; “el-Hile fî'l-Mudarebe”, *el-Mevsûatü'l-Fikhiyye el-Küveytiyye*, 36/254.

⁵⁸ AAOIFI, “Vekâlet ve Yetkisiz Temsil, 23”, 606.

⁵⁹ Abdussettâr Ebû Gudde, İzzüddin Hûce, *Karârât ve Tavsiyyâtü Nedeâtü'l-Bereke li'l-İktisâdi'l-İslâmî 1981-2001*, 219.

⁶⁰ Nezih Hammâd, *fî Fikhi'l-Muâmelâtü'l-Mâliyyeti ve'l-Masrifîyyeti'l-Muâsıra*, (Dımeşk: Daru'l-Kalem, 1428/2007), 274; İshak Emin Aktepe, *Katılım Finans*, (İstanbul: TKBB Yayınları, ty), 110; Odabaşı, “Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Yatırım Vekâleti”, 14.

⁶¹ Beytü't-Temvîli'l-Küveytî, *el-Fetâvâ eş-Şer'iyye fî'l-Mesâilü'l-İktisâdiyye*, (Kuveyt: Metâbi'u'l-Hat, 1407/1986), Fetva no: 420.

Sonuç

İslam hukukunda sorumluluk, emanetçinin sorumluluğu ve tazmin sorumluluğu olarak iki kısma ayrılır. Emanetçinin sorumluluğu asıl itibariyle belli şartlar haricinde tazmin etmemesidir. Tazmin sorumluluğunda ise mutlak olarak tazmin etmesi gerekir. Tazmin ise eğer zarar gören mal misli ise misliyle, kıyemi ise kıymetiyle karşılanmasıdır. Emanetçinin sorumluluğu bazı durumlarda tazmin sorumluluğuna dönüşür. Bu durumlardan olan kasıt ve kusur üzerinde ittifak edilmiş olanlardır. Bilinmezlik, örf, gönüllülük ve suçlama ise kendisinde ihtilaf edilen durumlardandır. Mudarib ve vekilin sorumluluğu da asıl itibariyle emanetçi sorumluluğu gibidir. Kasıt ve kusur olmaksızın tazmin etmezler. Berâet-i asliyye kuralı gereğince dört mezhep bu konu üzerinde ittifak etmişlerdir. Detaylarda farklı görüşler bulunmakla birlikte Hanefi, Maliklerin çoğu ve Şafililerden oluşan cumhura göre “akdi şartlarda aslanan, yasaklılık ve sınırlılıktır”. Fakat Hanbeliler bunun aksini benimsemişler ve akdi şartlarda temel ilkenin “yasaklayıcı bir nass olmadığı sürece eşyada aslanan ibahadır” kaidelerini belirtmişlerdir.

Kanaatimizce her iki tarafın delillerini tartıştıktan sonra “eşyada aslanan ibahadır” kaidesine binaen, “haram olduğunu gösteren bir nas olmadıkça, İslam hukukunun ilkelerinden birine aykırılık oluşturmadıkça ve haram olan bir şeye araç kılınmadıkça şartlarda aslanan ibahadır” şeklindeki Hanbelilere ait görüş günümüz uygulamaları açısından daha elverişli olarak görülmektedir.

Mudarib ve vekilin anaparayı tazmin etmesinin şart koşulması meselesine gelince, fukahanın çoğunluğu bunun caiz olmadığı görüşündedir. İslam İşbirliği Teşkilatı’na bağlı olan Cidde Fıkıh Akademisi ve başka fetva heyetlerinin kararına göre de durum böyledir. Buna mukabil bazı tabiin âlimleri, fukahanın bir kısmı ve bazı muasır âlimler mudarib ve vekilin tazmin şartının caiz olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Aksine şer’i bir delil olmadığı için mudarib ve vekilin tazmin şartını kabul etmeleri durumunda bunun teberra ve feragat sayılabileceğini düşünmekteyiz. Fakat kasıt ve kusur olmaksızın tazminle yükümlü tutulmasında bir fesat durumu ortaya çıkmaktadır. Bu fesat ise “zarar faydaya göredir” kaidesine ve “menfaat tazmin sorumluluğu olana aittir” kaidesine muhalefettir. Tazminle sorumlu tutulduğu takdirde bu durum, mudarebeyi ve yatırım vekâletini ribevi bir borca benzer hale getirmektedir. “Mefsedetin engellenmesi, menfaatin elde edilmesinden daha önemlidir” kaidesine mudarib ve vekilin anaparayı tazmin etmemeleri daha uygun olabileceği fikrindeyiz.

Mudaribin ve vekilin kârı tazmininin şart koşulması ise kanaatimizce caiz değildir. Çünkü bu ribevi bir akit olmaktadır. Bu aynı akit içerisinde de olsa ayrı bir akitte de olsa hüküm değişmemektedir. Diğer taraftan tazmin sorumluluğunun akit esnasında teberra edilmesi şart gibi sayıldığından caiz

değilken akitten sonra mudarib ve vekilin anaparayı veya kârı tazmin ederek teberruda bulunması caizdir. Bu durumun caiz olması için de sermaye sahibi veya müvekkil ile mudarib ve vekil arasında bir anlaşma olmamalı ve bu durum adet haline dönüşmüş olmamalıdır. Çünkü örfen malum olan şey, şart koşulmuş gibidir.

Mudarib ve vekilin kârı belirli bir yüzdeden az olmayan işlemlere yatırım yapmasının şart koşulması ve şarta uymaması halinde kârın mudarib veya vekilden alınması yatırımcının malını telef olmaktan korumak amacıyla kanaatimizce caiz görülmelidir. Fakat bu durumun borcu ribevi hale çevirebilecek şartlardan uzak olması gerekmektedir. Engelleyici bir nass olmadığı için mudarib ve vekilin beraber iş yapmış oldukları kişilere kefil olmalarının şart koşulmasının caiz görülmesi de yine mal sahibinin malının korunmasına yöneliktir. Ancak, bu koşula mudarib veya vekil tarafından sermayenin garanti altına alınmasına yol açan ve akdi, ribevi bir borca dönüştüren başka bir koşul eklenmemesi gerekir. Bununla beraber ihtilafa düşmemek için kefalet akdinin mudarebe ve vekâlet akdinden ayrı bir akit olarak yapılması daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Yazar Katkıları/ Author Contributions

Çalışmanın Tasarlanması | Design of Study: ZH (%50), MG (%50)

Veri Toplanması | Data Acquisition: ZH (%50), MG (%50)

Veri Analizi | Data Analysis: ZH (%50), MG (%50)

Makalenin Yazımı | Writing up: ZH (%50), MG (%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu | Submission and Revision: ZH (%50), MG (%50)

Finansman/ Grant Support

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. | The authors declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir. | The authors have no conflict of interest to declare.

Kaynakça/References

Abdürrezzâk, es-Sar'ânî, *Musannef*, thk. Habibürrahman el-'Azamî, (Hindistan: el-Meclisü'l-İlmî, 2. Basım, 1403).

Adnan Abdullah Muhammed Uveyza, *Nazariyyetü'l-Muḥâṭara fi'l-İktisâdî'l-İslâmî* (Herndon: el-Ma'hedü'l-Âlemî li'l-Fikri'l-İslâmî, 2010)

Aktepe, İshak Emin, *Katılım Finans*, (İstanbul: TKBB Yayınları, ty).

Bagavî, Muhyissünne, *Şerhu's-Sünne*, thk. Şuayb el-Arnaut, Muhammed Züheyr eş-Şâviş, (Dimeşk-Beyrut, el-Mektebü'l-İslâmî, 2. Basım, 1403/1983).

Beytü't-Temvîli'l-Küveytî, el-Fetâvâ eş-Şer'iyye fi'l-Mesâili'l-İktisâdiyye, (Kuveyt: Metâbi'u'l-Hat, 1407/1986).

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Mustafa Dîb el-Buğâ, (Beyrut: Daru İbn Kesir, 3. Basım, 1407/1987).

Buhûtî, Mansûr, *Keşşâfu'l-Kınâ' 'an Metni'l-İknâ'*, thk. Muhammed Hasen İsmail eş-Şâfiî, (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418/1997).

Buhûtî, er-Ravdu'l-Murabba' *Şerhu zâdi'l-Müstekna'*, thk. Saîd Muhammed el-Lihâm, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty).

Cürcânî, İbn 'Adiyy, *el-Kâmil fî Du'afâi'r-Ricâl*, thk. Yahya Muhtar Gazâvî, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 3. Basım, 1409/1988).

Cüveynî, İmâmu'l-Harameyn, *Nihâyetü'l-Matlab fî Dirâyeti'l-Mezheb*, thk. Abdülazîm Mahmude d-Dîb, (Cidde: Daru'l-Minhâc, 1428/2007).

Mustafa Çakır, "Yatırım Vekâleti Uygulamalarında Kârın Tazmini Problemi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 19/1 (Haziran 2019): 23-44.

Dârimî, Abdullah es-Sünen, thk. Fevvâz Ahmed Zümerlî, Halid es-Seb' el-İlmî, (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-Arabî, 1407).

Debû, İbrahim Fâdil, *Damânu'l-Menâfi'* (Beyrut: Dâru'l-Beyârik, 1997).

Düsûkî, Muhammed İbn 'Arafe, *Haşiyetü'd-Düsûkî 'ale's-Şerhi'l-Kebîr*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty).

Ebû Gudde - Hûce, Abdussettâr - İzzüddin, *Karârât ve Tavsiyyâtü Nedevâtî'l-Bereke li'l-İktisâdî'l-İslâmî 1981-2001*, (Cidde: Mecmâ'atü Dülleti'l-Bereke, 2001).

Ebû Yusuf, el-Âsâr, thk. Ebu'l-Vefâ, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ty).

Ensârî, Zekeriyya, *esne'l-Metâlib fi Şerhi Ravdî't-Tâlib*, (Kahire: Daru'l-Kitabi'l-İslâmî, ty).

Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI), Faizsiz Finans Standartları, İstanbul: TKBB Yayınları, ty.

Gelîbûlî, Abdurrahman b. Muhammed (Şeyhîzâde), Mecme'û'l-Enhur fî Şerhi Mülteka'l-Ebhur, thk. Halil İmrân el-Mansur, (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998).

Hamevî, Şihâbüddin Ahmed b Muhammed el-Hüseynî, Gamzu 'Uyûni'l-Basâir fî Şerhi'l-Eşbâhi ve'n-Nezâir, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1405/1985).

Hammâd, Nezih, fî Fıkhî'l-Muâmelâti'l-Mâliyyeti ve'l-Masrifîyyeti'l-Muâsıra, (Dimeşk: Daru'l-Kalem, 1428/2007).

Hammâd, Nezih, Medâ Sıhhati Tadmîni Yedi'l-Emâneti bi'ş-Şartı fi'l-Fıkhî'l-İslâmî, (Cidde: el-Ma'hedü'l-İslâmî li'l-Buhûsi ve't-Tedrib, 2. Basım, 1420/2000).

Hamûd, Sâmî, Tatvîru'l-A'mâli'l-Masrifîyye bimâ Yettefikü ma'a'ş-Şerîati'l-İslamiyye, (Amman: Matbaati'ş-Şark, 2. Basım, 1982).

Huraşî, Muhammed b. Abdullah, Şerhu Muhtasarı Halil, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty).

İlîş, Muhammed, Fethu'l-Aliyyi'l-Mâlik î Fetvâ alâ Mezhebi'l-İmâmı Mâlik (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, ty.).

İlîş, Muhammed, Minahu'l-Celîl Şerhun alâ Muhtasari Halil, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1409/1989).

İbn Abdilber, en-Nemrî el-Kurtubî, el-Kâfî fî Fıkhî Ehli'l-Medine, thk. Muhammed Ahyad Vild Mâdîk, (Riyad: Mektebetü'r-Riyâd el-Hadîse, 2. Basım, 1400/1980).

İbn 'Arafe, Muhammed et-Tûnisî, el-Muhtasaru'l-Fıkhî, thk. Hafız Abdurrahman b. Muhammed Hayr, (Dubai: Müessesetü Halef Ahmed el-Habtûr li'l-A'mâli'l-Hayriyye, 1435/2014).

İbn el-Müflih, Muhammed er-Râmînî es-Sâlihî, el-Furû', thk. , Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1424/2003).

İbn el-Mülakkin, Sirâcüddin Ömer b. Ali, el-Bedrü'l-Münîr fi Tahrîci'l-Ehâdîsi ve'l-Âsâri'l-Vâkıa fi'ş-Şerhi'l-Kebîr, thk. Mustafa Ebu'l-Gayt, Abdullah b. Süleyman, Yasir b. Kemal, (Riyad: Daru'l-Hicre, 1425/2004).

İbn Ferhûn, Burhanuddin el-Ya'merî, Tebsiratü'l-Hükkâm fî Usûli'l-Ekdîye ve Menâhici'l-Ahkâm, (Kahire: Mektebetü'l-Külliyâti'l-Ezheriyye, 1406/1986).

İbn Hacer, el-'Askalânî, Tehzîbü't-Tehzîb, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1404/1984).

İbn Hacer, el-'Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahihî'l-Buhârî, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1379).

İbn Hanbel, Ahmed, el-Müsned, thk. Şuayb el-Arnaut vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001).

İbn Hayyân, Esîrüddin el-Endelüsî, el-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr, thk. Sıdkî Muhammed Cemil, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1420).

İbn Hibbân, el-Büstî, es-Sikât, (Haydarâbâd: Daru'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1393/1973).

İbn Mâze, Ebu'l-Meâlî Burhanuddin, el-Muhîtu'l-Burhânî fi'l-Fıkhî'n-Nu'mânî, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2004).

İbn Müflih, Burhâneddin, el-Mübdi' fi Şerhi'l-Mukni', (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997).

İbnü Kayyım, el-Cevziyye, İ'lâmu'l-Muvakkî'in 'an Rabbi'l-Âlemîn, thk. Ebu Ubeyde Meşhur b. Hasen Âl-i Selmân, (Suudi Arabistan: Daru İbn Cevzî, 1423).

İbn Kudame, Muvaffakuddin el-Makdisî, 'Umdetü'l-Fıkh, thk. Ahmed Muhammed 'Azûz, (Kahire: el-Mektebü'l-Asriyye, 1425/2004).

İbn Kudame, Muvaffakuddin el-Makdisî, el-Muğnî fi Fıkhî'l-İmam Ahmed b. Hanbel, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1405).

İbn Nüceym, Zeynüddin el-Hanefî, el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik, thk. Zekeriyya Umeyrât, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997).

İbn Nüceym, Zeynüddin el-Hanefî, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, thk. Zekeriyya Umeyrât, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999)

İbn Rahhâl, el-Hasen el-Ma'dânî, Keşfü'l-Kınâ' 'an Tadmîni's-Sunnâ', thk. Muhammed Ebu'l-Ecfân, (Tunus: ed-Dâru't-Tûnisiyye li'n-Neşr, 1986).

İbn Receb, Zeynüddin el-Hanbelî, Takrîru'l-Kavâid ve Tahrîru'l-Fevâid (Kavâidü İbni Receb), thk. Ebu Ubeyde Meşhur b. Hasen Âl-i Selmân, (Suudi Arabistan: Daru İbni Affân li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1419).

İbn Teymiyye, Mecdüddin Ebu'l-Berekât el-Harrânî, el-Muharrer fi'l-Fıkhî 'alâ Mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel, (Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 2. Basım, 1404/1984).

İbn Teymiyye, Takiyyüddin, el_ıhtiyârâtü'l-Fıkhıyye, thk. Ali b. Muhammed el-Ba'lı ed-Dımeşkî (Beyrut: Daru'l-Marife, 1397/1978).

İbn Teymiyye, Takiyyüddin, el-Fetâve'l-Kübrâ, thk. Haseneyn Muhammed Mahluf, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1386).

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed el-Ced, el_Beyân ve't-Tahsîl ve's-Şerh ve't-Tevcîh ve't-Ta'lîl fî'l-Mesâilî'l-Müstahrace, (Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslâmî, 2. Basım, 1408/1988).

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed el-Hafîd, Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid, (Kahire: Daru'l-Hadîs, 1425/2004).

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec, ed-Du'afâ ve'l-Metrûkîn, thk. Abdullah el-Kâdî, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406).

İbnü'l-Hâcib, Cemalüddin, Câmî'u'l-Ümmehât, thk. Ebu Abdurrman el-Ahdar el-Ahdarî, (Beyrut: Daru'l-Yemâme, 2. Basım, 1421/2000).

İbnü'l-Hümâm, Kemalüddin, Fethu'l-Kadîr, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty).

İbnü'l-Kattân, Ebu'l-Hasen, Beyânü'l-Vehm ve'l-Îhâm fî Kitabi'l-Ahkâm, thk. El-Hüseyn Âyet Saîd, (Riyad: Daru Taybe, 1418/1997).

İsnevî, Cemalüddin, el-Mühimmât fî Şerhi'r-Ravda ve'r-Râfiî, thk. Ebu'l-Fadl ed-Dimyâtî, (Daru'l-Beydâ: Merkezü't-Türâsî's-Sekâfî el-Mağribî – Beyrut: Daru İbn Hazm, 2009).

Temel Kacı, "İslam Hukukunda Kazancın Meşruiyetine Etki Eden Risk Faktörü (Katılım Bankacılığı Uygulamaları Örneğinde)", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, - / 44 (Haziran 2020)Kalkan, Cemal, Faizsiz Bankacılıkta Mudâra ve Kâr, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021).

Kalkan, Cemal, Faizsiz Bankacılıkta Mudâra ve Kâr, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021)

Kalkan, Cemal, "Katılma Hesaplarının Sigortalanmasının Fıkhi Analizi", Hitit İlahiyat Dergisi, Yıl 2021, Cilt 20, Sayı 3, 187-200: <https://doi.org/10.14395/hid.930102>.

Karâfi, Şihâbüddin, ez-Zehîra, thk. Muhammed Hacî, (Beyrut: Dâru'l-Garb, 1994).

Halitoğlu, İsmail, "Yatırım Araçlarının Fıkhi Niteliği". Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5/8 (Haziran 2018)

Hayreddin Karaman, "Akid", TDV İslam Ansiklopedisi (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2. Basım, 1989), 2/251-256.

Kâsânî, Alâ'uddin, Bedâi'u's-Sanâi' fî Tertîbiş-Şerâi', (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 1406/1986).

Komisyon, el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye el-Küveytiyye, (Mısır: Metâbi' Dâru's-Safve, 1404-1427). "el-Hîle fî'l-Mudarebe", 36/254-255.

Komisyon, el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye el-Küveytiyye, (Mısır: Metâbi' Dâru's-Safve, 1404-1427). "el-Mevtü 'an Techîl, 28/260-261.

Komisyon, el-Mevsûatü'l-Fıkhıyye el-Küveytiyye, (Mısır: Metâbî' Dâru's-Safve, 1404-1427). "Tefrît", 13/82.

Komisyon, el-Mevsûatü'l-Fıkhıyye el-Küveytiyye, (Mısır: Metâbî' Dâru's-Safve, 1404-1427). "et-Teaddî", 28/222-223.

Komisyon, el-Mevsûatü'l-Fıkhıyye el-Küveytiyye, (Mısır: Metâbî' Dâru's-Safve, 1404-1427). "Yedü'l-Emâne ve Yedü'd-Damân", 28/258-264.

Mâlik, b. Enes, el-Muvatta (Leysî rivayeti), thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1406/1985).

Mâverdi, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, el-Hâvi'l-Kebir fî Fıkhî'l-İmam eş-Şâfiî, thk. Ali Muhammed Muavvid, Adil Ahmed Abdülmevcud, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999).

Mencûr, Ahmed b. Ali el-Mencûr, Şerhu'l-Menheci'l-Müntehab ilâ Kavâid'l-Mezheb, thk. Muhammed eş-Şeyh Muhammed el-Emin, (Beyrut: Daru Abdullah eş-Şenkîfî, ty).

Mevsilî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd, el-İhtiyar li Ta'lîli'l-Muhtâr, thk. Mahmud Ebu Dakîka, (Kahire: Matbaatü'l-Halebî, 1356/1937).

Mevvâk, Muhammed b. Yusuf, et-Tâc ve'l-İklîl li-Muhtasari Halîl, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994).

Mizzî, Cemalüddin, Tuhfetü'l-Eşrâf bi Ma'rifeti'l-Etrâf, thk. Abdussamed Şerefüddin, (Beyrut-Hindistan: el-Mektebetü'l-İslâmî/ed-Dâru'l-Kayyime, 2. Basım, 1403/1989).

Molla Hüsrev, Muhammed b. Ferâmuruz, Dürerü'l-Hükkam Şerhu Ğurari'l-Ahkâm, (Kahire: Daru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, ty).

Münâvî, Ebu'l-Meâlî Sadruddin, Keşfü'l-Menâhic ve't-Tenâkih fî Tahrîci Ehâdisi'l-Mesâbih, thk. Muhammed İshak Muhammed İbrahim, (Beyrut: ed-Daru'l-Arabiyye li'l-Mevsûât, 1425/2004).

Müsâid b. Abdullah b. Hamed el-Hakîl, Ribhu mâ lem yuđmen, (Riyad: Darü'l-Meyman, 1432).

Müslim, b. Haccâc, Sahîhu Müslim, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, (Beyrut: Daru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ty).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, thk. Abdulgaffar el-Bendârî, Seyyid Kûsrevî Hasen, (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1411/1991).

Nezih Hammâd, Medâ Sıhhati Tadmîni Yedi'l-Emâneti bi's-Şarti fî'l-Fıkhî'l-İslâmî, (Cidde: el-Benkü'l-İslâmî, 2. Baskı, 2000).

- Odabaşı, Mehmet, "Yeni Bir Finansman Yöntemi Olarak Yatırım Vekâleti", (Uluslararası İslam ve Ekonomi Sempozyumu, Bağlarbaşı, Mart 2018).
- Özdemir, Mücahit-Kapıcı, Nazan, "Katılım Bankacılığında Kullanılan Yatırım Vekâleti Hesaplarının Fıkhi ve İktisadi Tahlili", Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 22/42 (Aralık 2020): 343-372.
- Râzî, Abdurrahman b. Ebî Hâtim, el-Cerh ve't-ta'dîl, (Beirut: Daru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1271/1952).
- Ru'înî, el-Hattâb, Mevâhibü'l-Celîl fî Şerhi Muhtasari Halil, (Beirut: Daru'l-Fikr, 3. Basım, 1412/1992).
- Rûyânî, Ebu'l-Mehâsin, Bahru'l-Mezheb, thk. Tarık Fethî es-Seyyid, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2009).
- Samar, Mahmut, Akitlerde Şart Hürriyeti, (Kahramanmaraş: SAMER Yay., 2020).
- Samar, Mahmut, "İslam Borçlar Hukukunda Akitlere Etkisi Bakımından Takyîdî Şartlar", Marife Dini Araştırmalar Dergisi, 18/2, (Aralık 2018): 501-526. <https://doi.org/10.33420/marife.460423>
- Serahsî, Şemsüddin, el-Mebsût, thk. Halil Muhyiddin el-Meyyis, (Beirut: Daru'l-Fikr, 1421/2000).
- Suyûtî, Mustafa b. Sa'd b. Abduh, Metâlibu Üli'n-Nühâ fî Şerhi Gâyeti'l-Müntehâ, (Beirut: el-Mektebü'l-İslâmî, 2. Basım 1415/1994).
- Sülemî, İzüddîn b. Abdüsselam, el-Gâye fî İhtisari'n-Nihâye, thk. İyâd Hâlid et-Tabbâ', (Beirut: Dâru'n-Nevâdir, 1437/2016).
- Şâtübî, İbrahim el-Lahmî, el-Muvâfakât, thk. Meşhur b. Hasen Âl-i Selman, (Kahire: Daru İbn 'Affân, 1417/1997).
- Şevkânî, Muhammed b. Ali, es-Seylü'l-Cerrâr el-Mütedeffik alâ Hadâiki'l-Ezhâr, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1405).
- Şeybânî, Muhammed b. Hasen, el-Asl, thk. Muhammed Boynukalın, (Beirut: Daru İbn Hazm, 1433/2012).
- Şirbînî, el-Hatîb, Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Maânî Elfâzi'l-Minhâc, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994).
- Talâl b. Süleyman Dûserî, "el-Vekâle bi'l-İstismâr", Buhûsu Nedveti'l-Bereke er-Râbi'a ve's-Selâsîn li'l-İktisâdi'l-İslâmî, (Manama: y.y., 2013).
- Teyâlîsî, Ebu Dâvûd, el-Müsned, thk. Muhammed Abdülmuhsin et-Türkî, (Mısır: Daru Hicr, 1419/1999).

TKBB Danışma Kurulu Kararları, "Yatırım vekâleti Kararı", karar tarihi: 30,06,2018. <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/karar/15>

Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi Dergisi, (4), (Cidde: 6-11Şubat 1988).

Ünver, Ahmet Numan, "Tazmin Yükümlülüğü Üstlenilmeyen Şeyden Kâr Elde Edilmesi", Usul İslam Araştırmaları, 37/37 (Mayıs 2022): 161-184.

Venşerîsî, Ahmed b. Yahya. İdâhu'l-Mesâlik ilâ Kavâidi'l-İmam Mâlik, thk. Ahmed Ebû Tâhir el-Hattâbî, (el-Muhammediyye: Matbaatü Fadâle, 1400/1988).

Zehebî, Şemsüddin, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, thk. Şuayb el-Arnâvut vd., (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 3. Basım, 1405/1985).

Zerkeşî, Bedruddin Muhammed b. Bahadır, el-Mensûr fi'l-Kavâid, thk. Teysîr Fâik Ahmed Mahmud, (Kuveyt: Vizâretül'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, 2. Basım, 1405).

Zerkeşî, Şemsüddin, Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muhtasari'l-Hırakî, thk. Abdülmun'im Halil İbrahim, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1423/2002).

Zeylâî, Fahrüddin, Tebyînü'l-Hakâik şerhu Kenzî'd-Dekâik, (Kahire: el-Matbaatü'l-Kübrâ el-Emîriyye, 1313).

Zuhaylî, Vehbe, el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh, (Dımeşk: Daru'l-Fıkr, 12. Basım, ty).

Zuhaylî, Vehbe, el-Mu'âmelatü'l-Mâliyyetü'l-Mu'âsıra, (Dımeşk: Dâru'l-Fıkr, 3. Basım, 2006)

